



DEVLET BÜTÇESİ VE SERMAYE

Mustafa DURMUŞ

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Bu çalışmada kapitalist bir devletin bütçesi, tarihsel maddeci yöntemle, devletin bir bütün olarak kurumları ve sosyal sınıflar, iktisadi alt yapıdaki dinamikler ve bunların karşılıklı etkileşimleri üzerinden incelenecektir. Bu nedenle de öncelikle, bu yöntemi esas alan Marksist devlet teorilerine ve bu teorilerin bütçenin iki önemli bileşeni olan kamu harcamaları ve vergilemeye ilişkin çıkarımlarına yer verilecek, ardından 2014 Bütçesi bu yaklaşımlarla bağlantılı olarak çözümlenecektir.

Marksist Devlet Teorileri

Marx'ın devlet üzerine görüşlerini içeren bağımsız bir çalışması mevcut değildir. Marx devlet üzerine ayrı bir çalışma yapmaya niyetlenmiş olsa da bunu gerçekleştirilmeye ömrü yetmemiştir. Buna karşılık, Kapital'de ve aşağıda belirtilen diğer bazı eserlerinde devlete ilişkin bazı açıklamaları ya da tespitleri söz konusudur. Benzer açıklamalar Engels'in Anti-Dühring adlı eserinde yer almıştır, ama Engels'in devlet konusunu asıl olarak ele aldığı eser "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı eseridir.

Bu kapsamda Marksist devlet teorilerinin klasik kaynakları olarak, yazım tarihleri itibariyle; Komünist Manifesto (Marx ve Engels, 1848), Fransa'da Sınıf Savaşları (Marx 1850, Engels derlemesi 1895), Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i (Marx, 1852), Fransa'da İç Savaş (Marx, 1871), Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (Engels, 1884), Anti-Dühring (Engels, 1874) ve Devlet ve Devrim (Lenin, 1918) sıralanabilirler.

Devlet üzerine olan klasik Marksist literatürün temel sonuçlarını şöyle özetlemek mümkündür:

(i) Devlet, sonsuza kadar var olan bir şey değil, tarihsel bir olgudur.

(ii) Toplumda var olan uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları sonucunda doğmuştur.

(iii) Bir zor örgütüdür. Sınıflı topluma özgü, özel bir kamu gücü, özel bir organdır.

(iv) Sosyal sınıflar karşısında tarafsız değil, bir sınıf egemenliği aracıdır.

(v) Marksist Leninist devlet kuramının ayırt edici özelliği sosyal sınıflar ve sömürü arasındaki bağlantıya yaptığı net vurgudur.

(vi) Özgül bir sınıf egemenliği biçimi özgül bir devlet biçiminde somutlanır. Bu nedenle özgül devlet biçimini çözümleyebilmek için, özgül sömürü tipinin iyi belirlenmesi gerekir. Ancak bu tek başına yeterli değildir.

(vii) Sınıf egemenliği uygulamasının farklı yöntemleri vardır. Bu bazen hukuk çerçevesi istikrarlı bir yapıda, bazen de mevcut yasalar askıya alınması biçiminde gerçekleşir.

(viii) İşçi sınıfının alternatif devleti proletarya diktatörlüğüdür. Ancak sosyalist devlet giderek sönmölenen bir devlet olmak zorundadır.

(ix) Ekonomik alt yapıdaki gelişmeler siyasi üst yapıdaki değişimlerin ana kaynağıdır, ama siyasal üst yapı da ekonomide gelişmelerin yönünü ve temposunu etkiler. Devlet sadece bir üst yapı kurumu değildir.

(x) Kapitalist devlet esas olarak egemen sınıf olan sermaye sınıfı ile ilişkilendirilmiş olsa da görece olarak sermayeden özerk davrandığı durum ve örnekler de mevcuttur. Ancak bu örnekler çok sınırlıdır. Çünkü devletler uzun vadede, vergi gelirleri açısından sermaye birikiminin hızlanmasına bağlıdırlar.

(xi) Finansal krizlerin sıklaştığı bu çağda devletin bir diğer asli görevi, kapitalist sistemin ve finans kapitalin krizden çıkmasına yardımcı olmaktır.

Devlete ilişkin bu özet çıkarımlardan hareketle, bütçe mekanizmasının işlevini daha iyi kavrayabilmek için, kapitalist devletin üretim tarzı, sermaye ve sömürü ile olan ilişkisini biraz daha detaylı olarak ele almak yerinde olacaktır. Zira kapitalist



devlet, şu ana kadarki uygulamalarıyla özel sektör üretiminin temel alıcısı, alt yapı yatırımlarının ana aktörü, emek gücü piyasalarının düzenlenmesi ve vergi indirimleri ve sermaye sübvansiyonları aracılığıyla alt yapıdaki sermaye birikiminin en temel destekçisi ve verili bir anda böyle bir rejimin koruyucusu olmuştur.

Devletin bu işlevi, devlet bütçesindeki yansımaları açısından en geniş bir biçimde 1970'lerde ve 1990'larda Marksist iktisatçı J. O'Connor tarafından ele alınmıştır. O'Connor'a göre, kapitalist devlet birbiriyle genelde çatışan iki işleve sahiptir (1); "sermaye birikimi" ve "meşrulaştırma". Yani devlet bir yandan özel sermaye birikimini kârlı kılacak koşulları yaratmalı, diğer yandan sosyal uyumu / uzlaşmayı muhafaza etmelidir. Çünkü kapitalist devlet açıkça bir sınıfın lehine olmak üzere sermaye birikimine destek olmak için zor gücünü kullandığında meşruiyetini ve toplumsal desteğini yitirir. Diğer yandan, özel sermaye birikimine yardımcı olmayan devlet ekonominin artı değer üretimi böylece de bu artı değerden vergi alma biçimindeki önemli bir gelir kaynağını yitirme tehlikesi ile de karşı karşıya kalır. Bu bağlamda kapitalist toplumda, devlet bütçesinin önemli unsurları olan kamu harcamaları, vergiler ve borçlanma, en başta kârlı bir sermaye birikimini mümkün kılmak üzere sermaye sahibi sınıfın ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet eder.

Öncelikle kamu harcamaları (örneğin otomotiv alımı) başta olmak üzere devlet, özel sektör üretiminin en önemli pazarıdır. Özellikle kriz dönemlerinde geçici bir çözüm olsa da, aşırı üretimin eritilmesinde en etkili kaynaktır. Keza büyük alt yapı projeleri (otoyollar, hava alanları, enerji santralleri, demiryolları gibi), üst yapı inşaat işleri (örneğin TOKİ inşaatları) ve bunlara ilişkin ihaleler için yapılan harcamalar sermaye ve servet birikiminin önemli kaynaklarıdır. Nitekim Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde sermaye sınıfının gelişiminin en önemli yollarından biri devletin sırtından palazlanması biçiminde olmuştur (2).

Bu bağlamda kamu harcamalarının yukarıda sözü edilen iki işleve uygun düşen ikili karakteri mevcuttur. Bunlardan "sosyal yatırım" (teknoparklar, alt yapı vs) ve emek gücünün yeniden üretim maliyetini düşüren "sosyal tüketim" (sosyal güvenlik, sosyal sigorta) şeklindeki "sosyal sermaye har-

camaları" özel sermayenin kârlılığını artırıp, artı değeri büyütürken ilk işleve hizmet eder. Kamusal sağlık, eğitim, işsizlik yardımları ve sosyal yardımlar gibi ikinci grupta yer alan "sosyal harcamalar" ise devletin meşruiyetini böylece de sosyal uyumu kolaylaştıran kamusal derecesi yüksek harcamalardır. Ancak sosyal harcamalar artı değer çıkarımında ve potansiyel özel sermaye birikiminde azalma anlamına gelir ki bütçe üzerinde sınıfsal kavga burada da ortaya çıkar (3).

Diğer taraftan 1980 sonrasında küreselleşme, neoliberalizm ve reel sosyalizmin çöküşü gibi sermayenin hegemonyasının yeniden ve daha güçlü bir biçimde kurulmasını sağlayan bazı faktörler, maliye ve bütçe politikaları ve kamu harcamalarının niteliksel ve niceliksel dönüşümleri üzerinde ve vergi yükünün sosyal sınıflar arasında yeniden dağılımı üzerine çok etkili olmuştur (3).

Artık, örneğin, bir yandan kamu harcamaları bir bütün olarak verimsiz ilan edilirken, özel sermaye birikimini hızlandırmak için sermayenin vergi yükü azaltılmıştır. Sistemin yoksullarının devlet bütçesi ile ilişkileri kesilerek, nicelik olarak da daraltılan sosyal yardımlar ya bütçe dışı fonlar ya da gönüllü hayırsever kurumlar üzerinden yapılır olmuştur. Böylece neoliberal dönemde sermayenin devlet bütçesini sistemi meşrulaştırmak için kullanma ihtiyacı giderek azalmıştır.

Marksist Yaklaşımda Vergileme

Marksist yaklaşımda vergileme tarihsel olarak, hem devletin varoluşunun temel kaynağı hem de bir sömürü aracı ve sermaye birikimi yolu olmuştur. Marx'a göre, devletin ekonomik olarak varoluşunu sağlayan en önemli şey vergilerdir (4). Marx, vergilemenin tarihsel olarak en eski bir sınıf mücadelesi biçimi ya da aracı olduğunu ileri sürmüştür ve buradan hareketle de vergilemeyi bir sömürü aracı olarak da değerlendirmiştir. Bu bağlamda Fransa'da 1848'lerde ortaya çıkan halk hareketlerinin ve devrimlerin, bunların yol açtığı siyasal rejim değişikliklerinin temel nedenlerinden birinin, özellikle köylülerin aşırı vergilendirilmesi olduğunu ileri sürmüştür (4).

Vergi ile kamu finansmanı her zaman ekonomik sömürünün bir biçimi olarak görüldüğünden tıpkı kamu borçlanması gibi vergileme de Marksistler tarafından her zaman sınıfsal analiz kon-



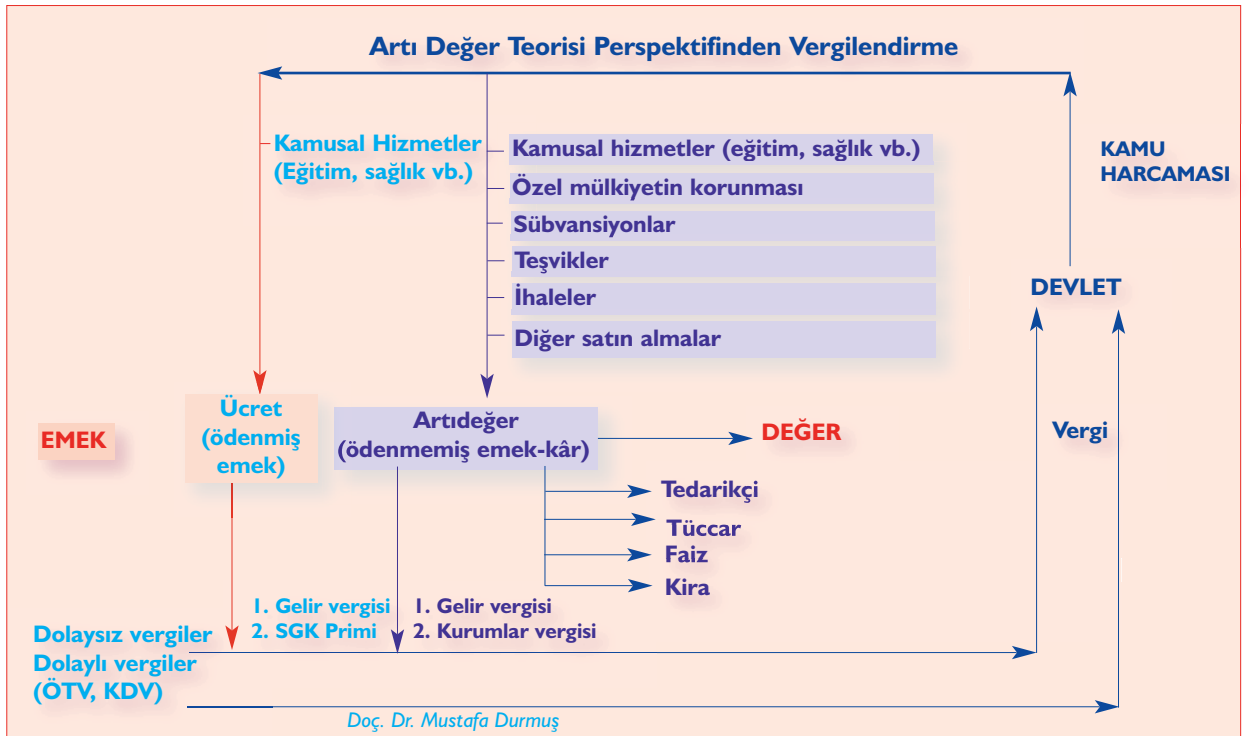
su olmuştur. Bu bağlamda Marksist yaklaşım altında emek sömürüsü vergilendirme ve sermaye birikimi ilişkisi aşağıdaki şemadaki gibi özetlenebilir.

Buna göre yaratılan değer tek kaynağı emektir. Ancak işçi, üretim araçlarının sahibi olmadığından, ürettiği değer tamamına sahip çıkamaz. Bu değer bir kısmı ödenmiş emeğinin karşılığı olan ücret biçiminde kendisine ödenirken sermayedar, kalan kısım yani ödenmemiş emeğin karşılığı olan değere el koyar. Bu kısım işçinin yarattığı artı değerdir ve sermayedar artı değer sömürüsü yoluyla işçinin yarattığı değere el koymaktadır. Sömürünün oranı işçinin ücreti içinde artı değer miktarı arttıkça, artmaktadır. Artı değer böylece sermayedarın kârının tek kaynağıdır.

Bir başka anlatımla kâr burjuva iktisatçıların ileri sürdüğü gibi girişimci sermayenin yeteneğinin karşılığında elde ettiği bir şey değil, işçilerin yarattığı artı değer kendisidir. Sermayedar bu artı değeri üretimde kullandığı malzeme ve hammadde temin ettiği tedarikçi ile, malını sattığı tüccar ile, bankadan kredi kullandı ise faiz biçiminde banka ile ve işyerini ya da toprağı kiraladı ise toprak sahibi ile (rant) paylaşır. Marx'ın yaşadığı dönemde vergilerin milli gelir içindeki payı %5'i

bulamayacak kadar düşüktür. Marx'ın Kapital'de artı değer bölüşümüne vergiyi dâhil etmemiş olmasının nedeninin bu olduğu düşünülebilir. Ancak bugün bazı ülkelerde toplam vergi oranının %50'yi aştığı dikkate alındığında devletin payı olarak vergiyi ve küreselleşmenin bugün geldiği konumdan hareketle emperyalist sermayenin payı olarak royalti ödemelerini de bu paylaşıma dâhil etmek gereklidir.

Bu bağlamda devlet de hem doğrudan işçilerden sağladığı gelir vergisi, KDV ve ÖTV gibi vergilerle hem de özü itibarıyla işçilerin yarattığı artı değerden alınan ama sermaye tarafından ödenmiş gibi gözükken kurumlar vergisi ve gelir vergisi ile harcamalarını finanse etmektedir. Bir başka deyimle sermaye işçilerden elde ettiği artı değer bir kısmını "önemli hizmetler" karşılığında devlet ile paylaşmaktadır. Bu önemli hizmetler, daha önce de vurgulandığı gibi özel sermaye birikiminin önünü açan sosyal yatırımlar (alt yapı vb), kamu ihaleleri, satın almalar, her türlü nakit teşvikleri ve sermaye düzenini korumaya dönük iç ve dış güvenlik, yasma, yürütme ve yargılama hizmetleri gibi 'kamusal hizmetler'dir. Devlet ayrıca cömert vergi teşvikleri, indirimler, muafiyetler, vergi ertelemeleri, vergi





tatilleri, vergi afları ve vergi uzlaşmaları gibi araçlarla sermayeden aldığı vergileri azaltarak da bu hizmetini sürdürmektedir.

Bu şemadan da görüleceği gibi kâr üzerinden alınan ve sermaye üzerinde bir yük gibi görünen sırasıyla, kurumlar vergisi ve kâr dağıtımı üzerinden alınan gelir vergisi aslında, kapitalistin işçiden gasp ettiğinin devlet ile paylaşılmış kısmıdır. Devlet bu vergilerle sermaye birikimini kolaylaştırıcı ve bu eylemini meşrulaştırıcı işlevlerini yerine getirmektedir.

2014 Bütçesi Üzerinden Devlet-Sosyal Sınıflar İlişkisi Çözümlemesi

Devlet ve sosyal sınıflar ilişkisinin devlet bütçesi üzerinden yapılmasının nedeni, devlet bütçesinin bu ilişkinin ve sınıf mücadelesinin en somut alanlardan birini oluşturmasıdır. Ayrıca devlet bütçesi sadece bir kanun değil, aynı zamanda çok önemli bir siyasal, hukuki, iktisadi ve yönetsel belgedir. Çünkü burjuva hükümetlere harcamaları ve gelirleri açısından meşruiyet kazandırırken, aynı zamanda egemen-yöneten sınıfların en önemli ekonomi ve maliye politikası aracıdır. Sermaye ve servet birikiminin yeniden üretilmesine, burjuvazinin devlet üzerinden daha da büyüüp gelişmesine olanak sağlar. Son olarak hükümetlerin demokratik, sosyal hak ve özgürlükler, etnisite ve farklı inançlar ve farklı cinsler ve LGBTİ bireylerinin sorunları konusundaki duruşunun da en önemli göstergelerinden biridir.

Bu bakış açısı altında 436 milyar TL'lik bir harcama ve 403 milyar TL'lik bir gelirin hedeflendiği 2014 Merkezi Yönetim Bütçesi (5, s:37) çözümlenirken, şu temel iki soru akılda tutulmalıdır:

(i) 2014 Bütçesi halkın katılımı ve toplumsal uzlaşma ile yapılmış ve halkın denetimine açık bir bütçe midir?

(ii) Harcamalar ve gelirler yönleriyle 2014 Bütçesinin sınıfsal temelleri ve demokratik hak ve özgürlükler, Kürtler, Aleviler ve diğer kimlik ve inanç grupları ve kadınlar açısından yansımaları nelerdir?

2014 Merkezi Yönetim Bütçesi, hem hazırlanışı hem de denetlenmesi anlamında, daha öncekiler gibi demokratik katılımcılığı esas almadan, toplumun en geniş kesimlerinin müzakere ve onayına baş vurulmadan hazırlanmıştır.

Çünkü Bütçe öncesinde hazırlanan iki önemli program ve plan olan 'Orta Vadeli Program (2014–2016)' ve 'Orta Vadeli Mali Plan (2014–2016)' sırasıyla, Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığınca hazırlanır ve yine sırasıyla Bakanlar Kurulu ve Yüksek Planlama Kurulu'nca onaylanarak yürürlüğe girer. Yani her iki önemli belge de TBMM'nin onayına sunulmaz. Ardından Hükümet tarafından 'Merkezi Yönetim Bütçesi' hazırlanır ve TBMM'nin onayına sunulur.

Bir başka anlatımla bütçe hazırlama sürecinde; emekçiler, işçiler, halklar, onları doğrudan temsil eden örgütler, işçi sendikaları, demokratik kitle örgütleri ya da parlamentoda temsil edilmeyen siyasal partiler yer almadığı gibi bu sürecin yerlerde tartışılmasına da izin verilmez.

Halkın bütçe süreçlerinden dışlanması bir kez de uygulanmış olan bütçelerin denetlenmesi sırasında ortaya çıkar. Türkiye'de gerçek bir bütçe denetimi yapılamamaktadır. Çünkü Sayıştay, TBMM adına merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ile mahalli idareleri denetlemekle görevli olsa da, bu kurum tarafından yürütülen dış denetim yapılan harcama ve toplanan gelirlerin mevcut hukuka ve mevzuata uygunluğu ile sınırlı bir denetimdir. Yapılan harcamalarla halka dönük hangi ihtiyaçların ne ölçüde karşılandığını içeren bir denetim değildir. Buna rağmen son yıllarda merkezi yönetim altındaki idareler Sayıştay'a gerekli bilgi ve belgeleri sunmamakta ya da eksik sunmaktadırlar. Bu nedenle de Sayıştay'ca son derece daraltılmış bir dış denetim dahi fiilen yapılmamaktadır. Çünkü son yıllarda devlet kurumları Sayıştay'a gerekli, bilgi ya da belgeyi, raporu ya vermeme ya da eksik vermektedir (6, s:26). Bu nedenle de Sayıştay'ca aralarında Başbakanlık, Diyanet İşleri Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Kamu Hastaneleri Kurumu, Jandarma Genel Komutanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, MİT ve belediyeler gibi çok sayıda kamu idaresinin son yıllara ilişkin mali rapor ve tabloları hakkında görüş bildirilememiştir. Oysa Meclis'e gönderilmeyen Sayıştay raporlarında, denetim kapsamındaki devlet kuruluşlarının akçal faaliyetleriyle ilgili son derece ciddi yolsuzluk tespitlerinden söz edilmektedir¹.



Siyasal iktidar her yıl işçilerin, emekçilerin yaratmış olduğu artı değerın yaklaşık üçte birine vergi, prim, fon ya da kamusal hizmet fiyatlaması adı altında el koyarken, bu el koyduğu gelirleri nereye harcadığı konusunda bilgi vermeye yanaşmamaktadır. Gerek bütçe gelirleri gerekse de harcamaları yönünden yeterince denetlenememektedir. Bu halkın toplanan vergilerin nasıl harcadığının hesabını siyasal iktidarlardan sormak anlamına gelen ve yüzlerce yıllık mücadelelerle kazanılmış olan «Bütçe Hakkının» ortadan kaldırılması demektir.

Bütçe yedek ödeneklerinin kullanılabilir üst miktarı, 2012 yılında, yılbaşında 665,2 milyon TL olarak açıklanmış olmasına rağmen, yedek ödenekten yapılan toplam aktarma tutarı yılsonu itibariyle 30,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (7, s:9). Oysa ilgili yasaya göre yedek ödenek tutarı başlangıç ödeneklerinin %2'sini aşmamalıdır. Fiilen bu oran %9 civarında gerçekleşmiştir. Yani AKP Hükümeti yedek ödenek artışı sınırına uymayarak 2012 bütçesini istediği gibi kullanmıştır.

Yasal olmayan bir biçimde ödenek üstü giderler toplamı

2012 yılında, 15 Milyar TL olmuş, böylece de toplam ödeneklerin %4'üne ulaşmıştır (7, s:15). Diğer taraftan 5018 sayılı Kanun'un "ödeneklerin kullanılması" başlıklı 20/1 maddesinde seferberlik ve savaş ilanı vb hallerin dışında: "kamu idarelerinin, bütçelerinde yer alan ödeneklerin üzerinde harcama yapamayacağı" belirtilmiştir (7, s:16). Bu yıl böyle bir seferberlik ya da savaş durumu olmamasına rağmen ödeneklerin neden aşıldığı, bu kaynakların nereye harcadığı açıklanmamıştır.

Önemli bir miktarda gelir ve harcama, Başbakanlık Tanıtma Fonu, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Özelleştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ve Savunma Sanayini Destekleme Fonu gibi beş bütçe dışı fonda tutularak bu faaliyetlerin Meclis'in denetiminden kaçırılması sağlanmaktadır. Bu fonların 2013 yılı itibariyle varlıklarının toplamı 47 milyar TL'yi bulmakta (8) ve gelirleri Gelir Vergisi, ÖTV, Kurumlar Vergisi, trafik cezaları, milli

piyango gelirleri ve asıl olarak da genel bütçeden yapılan aktarmalardan oluşmaktadır. Ödenekleri/harcamaları TBMM onayına bağlı olmadığından siyasal iktidarlara büyük kolaylık sağlayan bu fonların denetimleri ise ciddi bir sorundur.

Bütçe içi bir fon olan İşsizlik Sigortası Fonu'nun varlığı ise 60 milyar TL'yi aşmıştır. Bu fon son zamanlara kadar daha ziyade amacı (işsizlere işsizlik yardımı gibi) dışında, bütçeye yama yapmak amacıyla kullanılmıştır (9).

Kısaca her ne kadar 2014 Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nda kamu gelirlerinin GSYH içindeki payı %23,5 olarak hesaplanmış olsa da gerçek oran bunun çok üstündedir. Yani siyasal iktidar her yıl işçilerin, emekçilerin yaratmış olduğu artı değerın yaklaşık üçte birine vergi, prim, fon ya da kamusal hizmet fiyatlaması adı altında el koyarken, bu el koyduğu gelirleri nereye harcadığı konusunda bilgi vermeye yanaşmamaktadır. Gerek bütçe gelirleri gerekse de harcamaları yönünden yeterince denetlenememektedir. Bu halkın toplanan vergilerin nasıl harcadığının hesabını siyasal iktidarlardan sormak anlamına gelen ve yüzlerce yıllık mücadelelerle kazanılmış olan «Bütçe Hakkının» ortadan kaldırılması demektir.

Bu tespitler sırasıyla; yerinden ve yerelden yönetim oluşturmanın, demokratik bir yerel yönetim modeli geliştirmenin, böylece yerel demokrasiyi güçlendirmenin ve özerk meclislerin idari yapısının benimsenmesi için mücadele etmenin; doğrudan demokrasi ilkelerine uygun olarak, katılımcı yerel yönetim modelini yerleştirmenin; bütçenin bu ülkenin halklarınca, işçilerince ve emekçilerince belirlenmesinin ve denetlenmesinin geleceğimiz açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sınıfsal temelleri itibariyle 2014 bütçesi harcamalar ve gelirler yönleriyle öncekilerden farklı değildir. Yüzü egemenlere, sermayeye; sırtı ise halka, emeğe dönük bir bütçedir. Bu bütçeden toplumun diğer ezilen kesimlerine ayrılan bir kaynak mevcut değildir.

Harcamalar yönünden, GSYH içindeki pay cinsinden 2003'de %31 olan bu pay 2013'de %25,7' ye ve 2014'te %25,4'e düşürülmüştür. Bu denli küçültülen bir kamu ekonomisinden halka kalacak olan (örneğin istihdam, sosyal harcamalar gibi) da çok az olacaktır. Çünkü toplam ödenekle-



rin; %25,2'si (110 milyar TL) personel harcamalarına, %37,5'i (164 milyar TL) sosyal güvenlik kuruluşları ve az bir kısmı yerel yönetimlere, %12'si (52 milyar TL) faiz harcamalarına, %8,4'ü (37 milyar TL) çoğu yenileme niteliğindeki kamu-sal yatırımlara ve %8,6'sı (38 milyar TL) mal ve hizmet alımlarına ayrılmıştır (10).

Mal ve hizmet alım giderlerini karşılamaya dönük ödenekler sadece %1,9 oranında artırılmıştır. Enflasyon oranının %8'in üzerinde olacağı göz önüne alındığında reel olarak bu tür alımlar %6-7 puan azalacaktır. Yani bazı kamu hizmetlerinin sunumu kısıllacaktır. Ayrıca kamu istihdamında belirgin bir daralmaya gidilmektedir. Zira 2013 yılı içinde 130.000'e ulaşan yeni kamu personeli (memur) sayısı, 2014'te 74.000 ile sınırlandırılacaktır (10).

2014 bütçesi sermaye sınıfına kepçe ile yoksula kaşığın ucu ile dağıtan bir bütçe görünümündedir. Çünkü 164 milyar TL ile bütçenin en büyük kalemini teşkil eden cari transferlerin 9,7 milyar TL'si tarımsal desteklemeye ayrılmıştır. Bu, bütçenin sadece %2,2'si demektir. Diğer taraftan Tarım Kanunu'na göre bütçeden tarımsal destekleme için ayrılan pay GSYH'nin %1'inin altında olamaz (11). Ama bu oran sübvansiyonlu tarım kredileri dâhil edildiğinde dahi (toplam 13,2 milyar TL) binde 7'dir. Kaldı ki topraksız köylüler ve tarım işçileri bu destekten faydalanamayacakları gibi, arazileri tapulu olmayan küçük çiftçiler de, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı olmadıklarından bu desteklerden yararlanamayacaklarından, tarımsal desteklerden asıl yararlananlar büyük çiftçiler olacaktır.

Maliye Bakanı Bütçeyi sunuş konuşmasında "sosyal yardım harcamaları için 2014 Yılı Bütçesinde 30,4 milyar TL kaynak ayırdıklarını" belirtmiştir (10). Ancak bu kaynağın detaylarına bakıldığında bunun; yaklaşık 11 milyar TL'sinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinde yer alan ve "öğrencilere eğitim harç ve burs desteği, Fatih Projesi ve taşınmalı eğitime" ayrılan ödeneklerden oluştuğu; 4,5 milyar TL'yi bulan bir kısmının Sağlık Bakanlığı bütçesinde yer alan "özürlü evde bakım desteği" gibi kalemlerden oluştuğu ve 10 milyar TL'lik bir kısmının ise Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bütçesinde yer alan "ödeme gücü olmayanlara prim desteği ve 65 yaş üstü ve muhtaçlara

yapılan maaş ödemelerine" ayrılan ödeneklerden oluştuğu görülecektir (12). Yani asıl olarak eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının birer parçaları olarak görülmesi gereken ve ilgili bakanlıkların bütçelerinde yer alan bazı harcamalar sanki ilave sosyal yardım harcamaları gibi sunulmaktadır.

Diğer taraftan gerçek anlamda sosyal yardım sayılabilecek harcamalar bir bütçe dışı fon olan Sosyal Yardım Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan yapılmaktadır. Maliye Bakanının sözünü ettiği 30,4 milyar TL'nin sadece 4,3 milyar TL'si bu fona Bütçe ve Hazine'den aktarılacaktır. Bu haliyle bu yardımlara Bütçe'den ayrılan pay %1'i zor bulacaktır.

Başta "aile destek yardımları" olmak üzere çok sayıda yardım kalemi altında bu Fon'dan aynı ve nakdi yardım yapılmaktadır. Örneğin Fon'dan "periyodik aktarma" adı altında her ay 50 milyon TL'lik bir nakit, tüm Türkiye'ye bölgesel olarak kabaca eşit bir biçimde dağıtılmaktadır (13). Ancak Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerindeki yoksulluğun çok daha yüksek olduğu gerçeğinden hareketle bu yardımların bu bölgelere daha fazla ayrılması gerekmesine rağmen buna uygun bir dağıtım söz konusu değildir.

Bu tür nakit yardımları toplamda 973 SYDF bileşeni tarafından ve Hükümetin atadığı "vakıf müteveli heyetleri" aracılığıyla dağıtılmaktadır. Bu yardımların illerin kendi bünyesinde dahi nasıl ve kimlere dağıtıldığı konusunda ciddi soru işaretleri mevcuttur. Yardımların özellikle dini bayramlarda dağıtılması siyasal iktidarın bu yardımları, kendine bağımlı ve muhafazakâr bir seçmen tabanı oluşturmada kullandığını ortaya koymaktadır (sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısının 10 milyonu geçtiği, nüfusun yaklaşık dörtte birinin sosyal yardımlardan faydalandığı tahmin edilmektedir). Bu yardımlardan faydalanmanın net tanımlanmış yasal bir dayanağı olmadığı için yardım alan kişiler ile siyasal iktidar arasında bir minnet duygusu yaşanmaktadır (14).

AKP Hükümetleri döneminde sosyal yardımların GSYH'nin %0,2'sinden %1,43'üne ulaştığı dikkate alındığında, son 10 yılda dolar milyarderi sayısını 41'e çıkaran sistemin ve AKP hükümetlerinin yoksul sayısını nasıl kat kat artırdığı ve kalıcı, insan onuruna yakışan ve güvenceli bir gelir yaratan istihdam bir yana, asgari ücret koşullarında dahi

**Tablo-1: 2014 yılı ödeneklerinin kurum bazında fonksiyonel dağılımı (%)**

Maliye + Hazine	% 45	198 Milyar TL
Asker+ Polis+ Cezaevleri	% 13,2	57,8 Milyar TL
Milli Eğitim Bakanlığı	% 12,7	55,7 Milyar TL
Sağlık Bakanlığı+ Kamu Hastaneleri Kurumu+ Türkiye Halk Sağlığı Kurumu	% 4	18,4 Milyar TL
103 Üniversite + YÖK + ÖSYM	% 3,9	17,3 Milyar TL
Diyanet İşleri Başkanlığı	% 1,2	5,5 Milyar TL
Kültür + Turizm Bakanlığı	% 0,4	1,97 Milyar TL
Çevre Bakanlığı (ödenegi azaltıldı)	% 0,3	1,33 Milyar TL

bir istihdamı sağlamadığı, buna karşılık bu yardımları adeta istihdama alternatif bir strateji olarak kullandığı ortaya çıkmaktadır (14).

Diğer yandan sermaye sınıfı için cömert vergi indirimleri, istisna ve muafiyetleri ve diğer teşvikler mevcuttur. 'Vergi harcaması' adı altında toplanan ve asıl olarak sermaye sahiplerinin yararlandığı bu vergi istisna, muafiyet ve indirimlerinin tutarı 2014 bütçesinde 23,9 milyar TL'ye çıkartılmıştır (5, s:146). Yani siyasal iktidar bu tutarda bir vergiyi sermayeden almaktan vazgeçecektir. Bunun bütçe ödeneklerine oranı %5,4 ve bütçe gelirlerine oranı %5,9 civarındadır. Ancak vergi kanunları dışında yer alan mevzuatla düzenlenen ve bütçenin ekinde yer almayan onlarca kanun ile öngörülen (örneğin Petrol Kanunu) vergi harcaması açıklananlardan çok daha fazladır.

Ayrıca sermaye için 8,4 milyar TL işveren prim desteği, 2 milyar TL bireysel emeklilik sigortası (BES) primi desteği, 3,8 milyar TL Ar-Ge desteği ile ilave %3,3 ve kredi faiz desteği için 12-13 milyar TL ve KOBİ desteği için 3-3,5 milyar ile (10) %3,7'lik bir destek ile toplamda %12,4'lük bir destek söz konusudur. Ayrıca AKP Hükümeti'nin Gelir ve Kurumlar Vergisinin birleştirilmesini öngören çalışması sonuçlandırıldığında sermayenin vergi yükü daha da indirilecektir.

Bütçe ödeneklerinin kurum bazında fonksiyonel dağılımı, 2014 Bütçesinin yüksek derecede güvenlik algısı ile hazırlanmış bir militarist bütçe ve son yıllarda ağırlığı giderek artan bir muhafazakârlaşma ve dinselleştirme bütçesi olduğunu göstermektedir. Tablo-1'de bütçenin kurumlar bazında fonksiyonel dağılımı göstermektedir.

Bu tabloya bakıldığında siyasal iktidarın, yaratılan algının aksine askeri harcamaları kısmak gibi bir niyetinin olmadığı görülmektedir. Kaldı ki Milli Savunma Bakanlığı'na ayrılan 21,8 milyar TL'lik bütçe ödeneği toplam askeri harcamaların yaklaşık

sadece %89'unu oluştururken buna ilave olarak, %10'luk bir pay ile Savunma Sanayi Destekleme Fonu (SSDF) %0,6'lık bir pay ile TSKGV ve dış askeri yardımlar söz konusudur.

2014 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi'nden Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan ödenek 5,443 milyar TL'dir (5, s:37). 2013 yılına göre %18,2'lik bir artış anlamına gelen bu ödenek toplam ödeneklerin %1,24'üne denk düşmektedir. Bu haliyle Diyanet İşleri Başkanlığı, Kültür ve Turizm, Ekonomi, Kalkınma ve Çevre Bakanlıklarının toplam bütçelerine eşit bir bütçeye sahiptir.

Ayrıca kurumlarda istihdam edilecek olan personelin sayısal dağılımı bütçenin asıl olarak militer ve dinsel - muhafazakâr yapısını ortaya koymaktadır. Öyle ki 2013 Haziran sonu itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığının 128.751 bini kadrolu (tamamı memur) olmak üzere toplam 141.911 çalışanı mevcuttur (15). Polis sayısı 300.000'in üzerinde ve asker sayısının tam olarak bilinemesi de 700.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Buna Adalet Bakanlığı'ndaki 155.000< çalışanı (hali hazırda 20.000 savcı ve hâkim mevcut ve sadece 2013'te 4.793 yeni savcı ve hâkim ataması yapıldı) ve çok sayıda kalekol inşaatını da eklemek gerekir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 17.683; Çevre Bakanlığı'nın 27.307; Bilim Sanat Teknoloji Bakanlığı'nın ise 5,139 çalışanı mevcuttur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1.140, Jandarma Genel Komutanlığı'nın 7,486 ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 33.461 motorlu taşıtı mevcuttur (15).

Ayrıca 2014 Bütçesi tek bir mezhepçilik üzerinden (Sünnilik) dindarlaşmayı teşvik eden bir bütçedir. Bu bütçe ile Alevilerin, gayrimüslimlerin, ateistlerin vergileri Diyanet'e, imamlara ve camilere kaynak oluşturmaktadır. Öyle ki tek bir mezhebe hizmet eden 90 bin cami, 140 bin imam, 50 bin din eğitimi kadrosu, 850 imam hatip lisesi, 1367 imam hatip ortaokulu, 86 ilahiyat fakültesi hali



hazırda mevcut olup her 40 kişiye 1 silahlı personel ve her 542 kişiye bir imam düşmektedir (16).

Özce, askeri vesayetın tasfiye edilmesi veya geriletilmesiyle birlikte daha demokratik hatta "ileri demokratik" bir rejime doğru gittiğimiz ileri sürülse de, asker ve polis için ayrılan kaynakların büyüklüğü bunu doğrulamamakta, "mütedeyyin" AKP'nin temsil ettiği "sivil" anlayış ve dinsel değerlerle yeniden yoğunlaşmakta olan bir militarizmin desteğindeki otoriter bir siyasetin yerleşmekte olduğu açıkça görülmektedir (17).

Mahalli idarelere ayrılan paylar bir yandan kaynak tahsisi konusunda bütçenin ne denli katı ve bürokratik bir merkezîyetçi yapıya sahip olduğunu gösterirken diğer yandan hem yetersiz olup hem de bölgelerin ihtiyaçlarına göre dağılmamaktadır. Öyle ki örneğin 2013 Bütçesinden İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne 14 Milyar TL tahsis edilirken Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne sadece 70 Milyon TL aktarılmıştır.

Genel Bütçe gelirlerinin sadece %9'undan azı mahalli idarelere transfer edilmektedir. Bu transferler 2008'de 14 milyar TL; 2009'da 15,6 milyar TL; 2010'da 20,2 milyar TL; 2011'de 22,4 milyar TL olup (8), 2014 yılında bu rakamın 38,8 milyar TL'ye çıkması hedeflenmektedir (10).

Diğer taraftan bu tutarın üçte biri yeni yasa gereğince 29 (16 +13) büyükşehir belediyesine gönderilecek ve bu belediyeler içinde aslan payı İstanbul, Ankara ve İzmir büyükşehir belediyelerine ait olacağından, ülkenin her tarafında belediye hizmetlerinin bazılarının fiilen verilememesi söz konusu olacaktır.

Öte yandan 2014 yılı için 199.500 Milyon TL olarak hedeflenen Cumhurbaşkanlığı Bütçesi'ndeki artış (5) %27 gibi rekor bir artıştır. Bu haliyle Cumhurbaşkanlığının Bütçesi Diyarbakır ve Eskişehir büyükşehir belediyelerine genel bütçeden ayrılan payların toplamından fazladır. 104 kamu üniversitenin sayısı olarak 70'inin (%67) 2014 yılı ödeneği Cumhurbaşkanlığı'nın ödeneğinin altında kalmaktadır. Cumhurbaşkanlığı için yaklaşık beş yeni üniversiteye ayrılan toplam ödenek kadar bir ödenek ayrılmıştır.

Hükümet bu yıl da Bütçe'den en büyük payı eğitime ayırmakla övünse de gerçek durum bu değildir. Eğitime ayrılan pay açısından Milli Eğitim

Bakanlığı'nın 55,7 milyar TL'lik payının %80'i personele (personel giderleri, sözleşmeli personel giderleri ve sosyal güvenlik primleri), sadece %8'i mal ve hizmet alımlarına ve %8'i yatırımlara ayrılmıştır (5). Eğitime dönük harcamalardaki son yıllardaki artışın nedeni daha ziyade eksik öğretmen ve okul ihtiyacıdır.

Eğitime yaklaşım açısından bu bütçenin bir diğer özelliği anadilinde eğitim ihtiyacını görmezden gelmesidir. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan ve diğer bazı bakanlıklarla kıyaslandığında üç dört küçük bakanlığın toplam bütçesinden fazla bir bütçe içinde, nasıl ki Aleviler için her hangi bir kaynak ayrılması söz konusu değilse, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinde de Kürtler için, anadilinde eğitim için her hangi bir kaynak ayrılmamıştır.

Bunun yerine, "anadilinde eğitim özel okullara havale edilerek büyük mücadelelerle üretilmiş anadil hakikati bir takım mülkiyetli seçkinlerin özel alanda yapacakları bir müşteri seçimi muamelesine tabi tutulmuştur. Bu yolla cemaatlere yeni rant alanları sağlanırken yoksul Kürtler cemaatin "hayırsever müteşebbis teşkilatların (a) ve vakıfların merhametine bırakılacaktır. Çevik ve parlak olanları Türkçe'nin yanında Kürtçe eğitim veren bu misyon sahibi okullarda yemekli-yataklı-burslu okuyarak devşirecek, kendilerini gönülleri fethetmeye adanmış bu misyoner şirketler çok ciddi kazançlar gütmeksizin asi Kürtlerin ruhlarına ve bedenlerine İslami kardeşlik üfleyerek milli ve kutsal hizmetlerini sabırla icra edebilecekler" (18).

En hızlı özelleştirme ve ticarileştirmeye tabi tutulan alanların başında gelen sağlık hizmetlerinde durum daha da kötüdür. Kamusal sağlık harcamaları savunma bütçesinin çok altında, bütçe dışı kaynaklarda göz önüne alınırsa, savunma harcamalarının yarısı düzeyinde kalmaktadır. Kendi içinde ise Sağlık Bakanlığı'na ayrılan pay çok küçük bir azınlığı oluştururken, asıl olarak özelleştirmelerin gerçekleştirilmekte olduğu Kamu Hastaneleri Kurumu ve Türkiye Halk Sağlığı Kurumu sağlık bütçesinden aslan payını almaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığının Bütçesi ise Savunma Bakanlığı bütçesinin sadece %7'si kadardır.

2014 Bütçesi gelirleri yönünden de sermayeyi kollayan bir bütçedir.



2014 Bütçesi'nde öngörülen harcamaların finansmanı (403 milyar TL) ağırlıklı olarak (%86) vergiler (348 milyar TL) ile yapılacaktır. Bunun %20'si gelir vergisi, %10'u kurumlar vergisinden (dolaysız vergiler) kalan büyük çoğunluk ise katma değer vergisi (KDV) ve özel tüketim vergisinden (ÖTV) (dolaylı vergiler) oluşacaktır (5). Yani 2014 yılında da vergiler ağırlıklı olarak KDV ve ÖTV biçiminde emekçi sınıflardan, halktan toplanacaktır. Nitekim 2013 yılında bu iki verginin sağladığı gelirlerdeki artış ortalama %25 olmuştur. Bu durum devlet eliyle gerçekleştirilen neoliberal piyasacı dönüşümün, otoriterleşme ve muhafazakârlaşmanın finansmanının asıl olarak halktan toplanan vergilerle gerçekleştirilmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca ÖTV, KDV gibi vergiler, görece olarak, daha adaletsiz vergilerdir. Çünkü sırasıyla; bu tür vergiler geniş yığınların kullandığı her türlü mal ve hizmet üzerinden alınırlar. Genelde bu vergilerde muafiyetlere yer verilmez ve artan oranlı olarak düzenlenmezler, halkın üzerinde kalırlar. Bu vergiler regresif nitelikte vergilerdir, yani petrol ve sigaradan alınan ÖTV'de olduğu gibi düşük gelirli olanlar bu yükü daha ağır, yüksek gelirli olanlar ise daha hafif hissederler. Kolayca yansıtılırlar, yani yasal mükellefler vergiyi tüketicilere yansıtırlar. Enflasyon arttığında bu vergiler de arttığından enflasyonun arttığı dönemlerde halkın üzerindeki yük daha da artar. Son olarak Türkiye'de bu vergilerin uygulanması ile ilgili ilave çarpıklıklar söz konusudur. Örneğin et, süt, eğitim, sağlık gibi halk için zorunlu nitelikteki mal hizmetlerde KDV oranı %8 iken pırlanta, elmas vb kıymetli taşlar ve külçe altın, KDV'den istisna tutulmuştur (sıfır vergi)².

Ancak vergi gelirlerinin üçte birini oluşturan dolaysız vergilerin yükü de emekçilerin sırtındadır. Örneğin vergi gelirlerinin beşte birini (%20), dolaysız vergilerin üçte ikisini oluşturan gelir vergisinin bileşenlerine bakıldığında bu verginin %91'inin stopaj (kaynakta kesme), %5,6'sının beyanname ve %0,6'sının basit usul ile toplandığı görülecektir. Stopajın %68'i ücret stopajlarından gelecektir. Böylece dolaysız vergilerin üçte ikisini oluşturan gelir vergisinin de en az üçte ikisi emekçiler tarafından ödenecektir. Diğer taraftan kâr payı, faiz ve kira geliri gibi sermaye geliri elde eden ve sayıları 1,8 milyonu bulan beyannameli mükel-

lefin ödedikleri gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki sadece payı %1 ve 750.000 civarında basit usule tabi esnafın ödediği vergilerin payı ise %0,1 civarındadır (8).

Sermaye sahiplerinin vergi yükünün bu denli düşük olmasının nedenlerinin başında ise sadece kendilerinin faydalandığı vergi kaçırma imkânı, vergi afları ve vergi uzlaşmaları ve yaygın muafiyetler, istisnalar, vergi indirimleri ve ertelemeleri (vergi harcamaları) gelmektedir. Nitekim AKP Hükümetleri döneminde en az dört adet vergi affı çıkartılmıştır. Maliye Bakanlığı ile büyük çaplı vergi mükellefleri arasında 2010 yılında yapılan uzlaşmaların sonucunda ise vergi aslının %92'sinden ve vergi cezalarının %99,9'undan vazgeçilmiştir³. Ayrıca sermaye sahibi sınıfların ve servet zenginlerinin yararlanmış oldukları kapsamlı muafiyet, istisna, erteleme ve indirimler mevcuttur. Bu vergi matrahını daraltıcı uygulamalar vergiyi azaltmakta, verginin yükünü bu uygulamalardan yararlanamayanlar üzerine kaydırmaktadır. Örneğin ayda sadece ortalama 100 TL civarında bir 'asgari geçim indirimi'nden yararlanabilen ücretli emekçiler, sermayenin ödemediği bu vergilerin de yükünü taşımaktadırlar. Diğer taraftan sermaye geliri elde edenler çok sayıda harcama kalemini gider yazabilmekte, böylece vergi matrahını küçültebilmekte, son derece cazip muafiyet, istisna, indirim ve ertelemelerden yararlanabilmekte (örneğin enflasyon indirimi) ve hatta geriye dönük vergi iadesi dahi alabilmektedirler.

Sermaye sahipleri aynı zamanda yaptıkları bazı bağışları matrahtan indirerek hem vergilerini azaltmakta, hem muhafazakâr, dindar insanların, hem de siyasal iktidarın nezdinde itibar kazanmaktadırlar. Örneğin "fakirlere yardım amacıyla gıda

Türkiye'de vergilemenin işçi sınıfı ve emekçilere doğru yeniden bölüşüm ve kalkınma gibi amaçlarla bağlı iyice kopartılmış, vergileme, sadece kapsamı daraltılan devletin neoliberal dönüşümleri sağlamaya dönük faaliyetlerinin finansmanı ile sınırlı tutulmuş ve neoliberal vergileme politikaları altında teşvik ve sübvansiyonlarla sermayenin üzerindeki görünen vergilerin yükü iyice emekçilerin üzerine kaydırılmıştır.



bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara, bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelinin tamamı gider olarak yazılabilmektedir” (19). Yapılan bu yardımlar ayrıca KDV’den de istisna tutulmaktadır (20). Gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıfların büyük bir kısmı ise Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Deniz Yıldızı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Hızır Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İnsan Eğitimi Kültür ve Eğitim Vakfı örneklerinde olduğu gibi tarikat ve cemaatlerle bağlantılıdır. Yoksul vatandaş-

lara gıda, yakacak, giyecek dağıtan bu tür dernek ve vakıflara yapılan yardımların tamamının elde edilen gelirden düşülebilmesi, yapılan bağışlara “büyük bir vergi avantajı” sağlamaktadır. Siyasal iktidar bu tür dernek ve vakıflar üzerinden de siyaset yapmaktadır. Ayrıca 2012 yılında yapılan bir düzenleme ile din eğitimi veren tesis yapanlar ve kuran kursu açanlar bu işlere dönük harcamalarını gelir ve kurumlar vergisi matrahından düşebilecek (21), evli ve üç çocuklu asgari ücretliden gelir vergisi alınmayacaktır (22). Oy alma kaygısı ile yapı-

lan bu düzenlemelerin sonucunda azalan vergi gelirlerinin yine ücretli emekçiden halktan ÖTV, KDV ya da petrol, elektrik ve doğal gaz fiyatlarına zam olarak karşılanacağı bir gerçektir.

Yani Türkiye’de vergilemenin işçi sınıfı ve emekçilere doğru yeniden bölüşüm ve kalkınma gibi amaçlarla bağı iyice kopartılmış, vergileme, sadece kapsamı daraltılan devletin neoliberal dönüşümleri sağlamaya dönük faaliyetlerinin finansmanı ile sınırlı tutulmuş ve neoliberal vergileme politikaları altında teşvik ve sübvansiyonlarla sermayenin üzerindeki görünen vergilerin yükü iyice emekçilerin üzerine kaydırılmıştır.

Bu süreç otuz yıl öncesinden başlatılmış olsa da AKP Hükümetleri ile geçen son 11 yılda çok daha hızlı ve açıktan ilerletilmiştir. Artan oranlı gelir

vergisi tarifesi düzleştirilmiş, basamak sayısı altıdan dörde indirilmiş ve en zenginlere uygulanan gelir vergisi üst dilimi %45’den %35’e düşürülmüştür. Ücretliler lehine 5 puan indiriminden vazgeçilmiştir. Özel indirim uygulamasına son verilerek daha ziyade işverenlerin işine yarayan “asgari geçim indrimi” uygulamasına geçilmiştir. “Nereden buldun” uygulamasına son verilerek büyük servet sahiplerine servetlerinin kaynağı konusunda sorgulama yapılabilmesi imkânsız hale getirilmiştir. Kurumlar Vergisi oranı %33’den %20’ye düşürülerek sermayenin vergisi daha da azaltılmıştır.

Böylece düşük ücretli, örgütsüzleştirilmiş, güvencesiz ve esnek emek stratejisine uygun olarak verginin yükünün bütünüyle emekçilerin sırtına bindirilmesiyle Türkiye dünyanın en adaletsiz vergi sistemine sahip ülkelerinden biri haline gelmiştir.

Öyle ki, ücretli bir emekçinin üzerindeki vergi vb yükü net ücretinin %70’i ve brüt ücretinin %50’sidir. Yani 846 TL civarında bir net asgari ücret ile geçinmek ve ailesini geçindirmek zorunda kalan bir işçinin yıllık ödediği vergi, prim, fon tutarı (doğrudan kendisi ve işvereni aracılığıyla) 5000 TL’yi aşmaktadır⁴. Buna karşılık bu rakamın onda birini ödemeyen çok sayıda sermaye sahibi mevcuttur. Kâr payı ya da temettü biçiminde sermaye geliri elde eden sermayedarlar üzerindeki yük ise %26’dır (bu oran son 11 yıldır %45’lerden bu noktaya çekilmiştir).

Diğer yandan sermaye şirketleri üzerinden alınan Kurumlar Vergisinin resmi oranı %20 olmasına rağmen, Türkiye’nin en büyük bankaları ve şirketlerince efektif olarak bu verginin oranı %1-2’lere hatta bindelere kadar çekilebilmektedir. Esnaf ve sanatkârların ödediği yıllık ortalama vergi miktarı ise (2011 yılı) 78 TL ile 1783 TL arasında değişmektedir (23).

Sonuç

Kapitalist düzende devlet bütçesi, birbiriyle uzlaşmaz çelişkiler ve çatışmalar içinde olan sosyal

Kapitalist düzende devlet bütçesi, birbiriyle uzlaşmaz çelişkiler ve çatışmalar içinde olan sosyal sınıflar arasındaki mücadele alanlarının başında gelmektedir. Yani emekçiler ve sermayedarlar, ezilenler ve ezenler en büyük kavgalarından birini devlet bütçesi üzerinden yapmaktadırlar. Sermaye sınıfı, bütçe ödeneklerini kendi düzenini sürdürüp pekiştirebilecek hizmetlere yönelik olarak biçimlendirirken, bunun maliyeti olan vergileri işçilerin, emekçilerin sırtına yıkmakta ya da devleti borçlanmaya zorlamaktadır. Böylece hem vergi vermekten kurtulmakta, hem de yüksek faizlerle devleti fonlayarak sermayesini daha da büyütmektedir.

sınıflar arasındaki mücadele alanlarının başında gelmektedir. Yani emekçiler ve sermayedarlar, ezilenler ve ezenler en büyük kavgalarından birini devlet bütçesi üzerinden yapmaktadırlar. Sermaye sınıfı, bütçe ödeneklerini kendi düzenini sürdürüp pekiştirebilecek hizmetlere yönelik olarak biçimlendirirken, bunun maliyeti olan vergileri işçilerin, emekçilerin sırtına yıkmakta ya da devleti borçlanmaya zorlamaktadır. Böylece hem vergi vermekten kurtulmakta, hem de yüksek faizlerle devleti fonlayarak sermayesini daha da büyütmektedir.

Devletler ve hükümetler bu mücadelede taraf-sız değildir. Son tahlilde devletler güçlü olanın, egemen olanın yanında yer almakta böylece bütçenin hem nicel büyüklüğü hem de içeriği /niteliği egemen güçler ve sermaye sınıfı lehine gerçekleşmektedir. Egemenler bunu seçilmiş burjuva hükümetlere yaptıramazlarsa, İtalya ve Yunanistan'da olduğu gibi teknokrat hükümetlerine ya da 1980'lerde Türkiye'de olduğu gibi askeri diktatör-lüklerin güdümündeki hükümetlere yaptırmaktadırlar.

AKP Hükümeti de bu duruma bir istisna oluşturamaz, sınıfsal ve ideolojik konumlanışı gereği olarak toplumun bütününün ihtiyaçlarına dönük bir bütçe hazırlayamaz. Nitekim 2014 bütçesi harcamalar ve gelirler yönleriyle öncekilerden farklı olmayan, yüzü egemenlere, sermayeye; sırtı ise halka, emeğe dönük bir bütçedir. Bu bütçeden toplumun diğer ezilen kesimlerine ayrılan bir kaynak mevcut değildir.

Dipotlar

1. Bu husus Bütçe görüşmeleri sırasında ana muhalefet partisi tarafından belgelerle açıklandı.
2. 2014 yılında hazırlanan bir kanun tasarısı ile kıymetli taşlar, borsalarda işlem görmek üzere ithal edilirlerse, borsalara teslim edilirlerse ve yine borsada işlem görürlerse KDV istisnasından yararlanabilecekler. Yani kıymetli taşların tamamen KDV'ye tabi tutulması gibi bir durum söz konusu değilken, hali hazırda istisna olmaksızın %20 ÖTV'ye tabi tutulan kıymetli taşlar Borsa'da işlem görüp görmeme durumuna göre düşük oranlı, hatta %0 ÖTV'ye tabi tutulabilecek.
3. Gelir İdaresi Başkanlığı, 2011 Yılı Faaliyet Raporu. Bir Gün gazetesinin 6 Ocak 2014 tarihli haber yorumunda (Aykut Erdoğan) yandaş şirketlere ait 130

milyon TL'lik vergi borcu aslının "vergi uzlaşması yolu" ile 5 milyon TL'ye indirildiği belgelerle açıklandı. Bu şirketlerin içinde genelde TOKİ müteahhitleri ve alt yapı inşaat firmalarının ön planda.

4. GİB verilerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Kaynaklar

1. O'Connor J. "The Fiscal Crises of the State" St.Martin's Press, New York, 1973.
2. Boratav . "Türkiye İktisat Tarihi 1908–2005" 10. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.
3. O'Connor J. "Chapter 4: Social Capital Expenditures: Social Investment" İçinde: The Fiscal Crises of the State. St.Martin's Press, New York, 1973.
4. Marx K. "Deutsche-Brüsseler-Zeitung" No. 92, 18, Kasım 1847.
5. T.C. Maliye Bakanlığı "2014 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun Tasarısı ve Bağlı Cetveller" Ankara, 2013.
6. T.C. Sayıştay Başkanlığı "2012 Yılı Dış denetim Genel Değerlendirme Raporu" Ankara, Eylül 2013, s. 26.
7. T.C. Sayıştay Başkanlığı "Genel Uygunluk Bildirimi, 2012 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi" Ankara, Eylül 2013
8. T.C. Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, <https://portal.muhasebat.gov.tr>
9. <http://www.tepav.org.tr/tr/haberler>
10. Maliye Bakanı M. Şimşek'in 2014 MYB Sunuş Konuşması- TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu, Ankara, 22 Ekim 2013.
11. "Tarım Kanunu" Madde 21: Tarımsal desteklemelerin finansmanı Kanun No:5488 R.G. Tarihi: 25/4/2006 Sayısı: 26149.
12. T.C. Maliye Bakanlığı, Sosyal Yardımlar, 2013, s. 25.
13. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, SYGM, 2011 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, Nisan 2011.
14. Kapusuz N. "Kıdemle Alıp Sadaka İle Vermek: İktidarın İstihdam (Nüfus) Stratejisi", <http://www.toplumsal.org> (14/11/2013)
15. T.C. Maliye Bakanlığı, 2014 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim. 2013, s. 208.
16. Eser T. "Bütçe Adaletsizliği", BirGün Gazetesi (17/12/2013)
17. Öngider S. Radikal Gazetesi, 11.12.2011.
18. Üstündağ N. "AKP, BDP, HDP" <http://www.jadaliyya.com>. (03/11/2013)
19. Gelir Vergisi Kanunu, Md. 40/10, 89/6
20. Katma Değer Vergisi Kanunu Md.17.
21. Hürriyet Gazetesi (24.05.2012)
22. soL Haber Portalı (<http://haber.sol.org.tr>) (27/05/2012.)
23. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, ESBİS, Gelir İdaresi Başkanlığı, www.gib.gov.tr ●